

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KK 502/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen viittomakielisten oikeuksien toteutumisesta maakunta- ja sote-uudistuksessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Aila Paloniemen /kesk ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 502/2018 vp:

Miten hallitus aikoo huomioida, että viittomakielilain edistämisvelvoite toteutuu myös maakunta- ja sote-uudistuksessa ja miten YK:n vammaissopimuksen velvoitteet aiotaan viittomakielen osalta toteuttaa maakunta- ja sote-uudistuksessa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistä koskeva hallituksen esitys HE 15/2017 vp on parhaillaan eduskunnan käsittelyssä. Järjestämislakia koskevan ehdotuksen 6 §:n 2 momentissa säädetään, että jos sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse muita kuin pykälän 1 momentissa tarkoitettuja kieliä tai asiakas ei aisti- tai puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Ehdotetun pykälän perustelujen mukaan lainkohdassa tarkoitetuissa tilanteissa olisi huolehdittava siitä, että henkilö saa riittävän käsityksen asiansa sisällöstä ja merkityksestä ja voi ilmaista mielipiteensä. Jos tulkkia ei olisi mahdollista saada paikalle, tulisi ymmärtämisestä huolehtia muilla tavoin. Ehdotettu säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000), jäljempänä *asiakaslaki*, 5 §:n 3 momenttia sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992), jäljempänä *potilaslaki*, 5 §:n 2 momenttia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä ei ole ollut tarkoitus muuttaa voimassa olevia säännöksiä kielellisistä oikeuksista eikä sosiaali- ja terveystalvelujen järjestäjän kielellisiin oikeuksiin liittyviä velvoitteita. Siksi muun muassa viittomakieleen ja tulkkaustralveluihin liittyvät asiat on syytä selvittää erikseen omana kokonaisuutenaan.

Eduskunnassa on niin ikään käsiteltävänä vammaispostalvelulakia koskeva hallituksen esitys HE 159/2018 vp. Ehdotettu laki vahvistaisi viittomakieltä käyttävien ja tarvitsevien henkilöiden oikeutta oman kielen käyttämiseen. Lakiehdotuksen 3 §:n 3 momentin mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kieltä ja kommunikointikeinoa ja häntä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Momentin perusteluissa mainitaan, että vammaisella henkilöllä olisi oikeus käyttää hänelle soveltuvaa kieltä sekä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja omassa asiassaan siten kuin YK:n vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa määrätään. Vammaisen henkilön osallis-

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KK 502/2018 vp

tumista ja osallisuutta olisi tuettava hänen kielellisen ja kulttuurisen taustansa edellyttämällä tavalla. Vammaisen henkilön olisi voitava käyttää hänelle soveltuvaa kieltä ja kommunikointikeinoja. Maakunnan liikelaitoksen olisi varmistettava vuorovaikutuksen toteutuminen siten, että asiakasprosessin osapuolet ymmärtävät toistensa esiin tuomat asiat ja pystyvät kommunikoimaan keskenään. Lakiehdotuksen 7 §:n 1 momentissa säädetään, että vammaisella henkilöllä on oikeus saada välttämättä tarvitsemaansa valmennusta ja tukea muun muassa kommunikoinnissa. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan vammaisen henkilön perheelle ja muille hänelle läheisille henkilöille voidaan järjestää valmennusta ja tukea silloin, kun se on tarpeen henkilön valmennukselle ja tuelle asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseksi. Kommunikaatio-opetuksen ja -ohjauksen tavoitteena olisi, että kuurolla, kuulovammaisella, kuulonäkövammaisella tai puhevammaisella henkilöllä ja hänen perheellään ja muilla hänelle läheisillä henkilöillä on yhteinen kieli ja kommunikointikeino. Puhevammaisen, kuuron, kuulovammaisen sekä kuulonäkövammaisen lapsen mahdollisuudet tulla kuulluksi ja ymmärretyksi vahvistuisivat. Joissain tilanteissa valmennuksen tarve voisi olla pitkäaikaista kuten annettaessa viittomakielen tai viittotun puheen opetusta. Ehdotettu sääntely toteuttaisi sitä, mitä perustuslakivaliokunta on lausunut viittomakielilain (359/2015) johdosta antamassaan mietinnössä: jokaiselle lapselle ja hänen perheelleen on turvattava mahdollisuudet saada riittävästi viittomakielen opetusta niin, että lapsen oikeus omaan kieleen toteutuu ja koko perheelle luodaan mahdollisuudet toimivaan vuorovaikutukseen yhteisen kielen avulla (PeVM 10/2014 vp s. 4/I).

Kelan velvollisuudesta järjestää tulkkauspalvelua kuulovammaisille, kuulonäkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille säädetään vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta annetussa laissa (133/2010), jäljempänä *tulkkauspalvelulaki*. Tulkkauspalvelulain 9 §:ssä säädetään, että tulkkauspalvelun kehittämisestä vastaa sosiaali- ja terveysministeriö, joka myös seuraa lain toimeenpanoa. Tulkkauspalvelulain toimeenpanosta vastaa Kela, joka myös päättää tulkkauspalvelun järjestämisestä. Kelan hallintoa ja toimintaa valvovat eduskunnan valitsemat valtuutetut.

Tulkkauspalvelulain voimaantulon jälkeen palvelua on kehitetty eri tavoin. Vaikka vammaisella henkilöllä ei tulkkauspalvelulain mukaan ole subjektiivista oikeutta valita tulkkiä, kehittämissuunnan tavoitteena on ollut asiakkaan vaikutusmahdollisuuksien lisääminen tavalla, joka on sopusoinnussa YK:n vammaisyleissopimuksen kanssa. Palvelu on vuoden 2018 alusta lähtien järjestetty lähipalveluna ja asiakas on voinut valita palvelun järjestämisen tavaksi tulkkilistan. Asiakas voi ehdottaa listalle tulkkeja kotikunnastaan tai läheltä kotikuntaansa. Jos asiakas tarvitsee säännöllisesti tulkkausta muualla kuin kotiseudullaan, hän voi ehdottaa listalle tulkkiä läheltä tulkkauspaikkaa. Asiakas voi myös nimetä jonkun ehdottamistään tulkeista esimerkiksi harrastuksiin tai työpaikallaan pidettäviin kokouksiin.

Keväällä 2019 käynnistyy Kelan, Hätäkeskuslaitoksen, sisäministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyönä kokeilu, jossa hätätilanteessa oleva henkilö voi tehdä hätäilmoituksen suomalaisella viittomakielellä vammaisten tulkkauspalvelukeskuksen kautta. Kokeilussa selvitetään, miten Kelan nykyinen etätulkkaus ja tekniikka soveltuvat hätätilanteisiin ja viranomaistoimintaan sekä miten palvelua voitaisiin edelleen kehittää. Kokeilu kestää vuoden.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen **KK 502/2018 vp**

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kela ovat neuvotelleet tulkkauspalvelun muutostarpeista. Neuvottelujen aiheena on erityisesti ollut tulkkauspalvelulain 10 §:n muuttaminen siten, että palvelun järjestämisen tapana voisi olla muu kuin Kelan itse järjestämä palvelu tai julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) mukaisesti kilpailutettava hankinta. Kela on ilmoittanut toimittavansa lainmuutosehdotuksen sosiaali- ja terveysministeriölle vuoden 2018 loppuun mennessä.

On huomattava, että tulkkauspalvelulaki on toissijaisesti sovellettavaa lainsäädäntöä. Tulkkauspalvelulain 3 §:ssä säädetään, että Kela järjestää tulkkauspalvelua, jos vammaisen henkilö ei saa riittävää ja hänelle sopivaa tulkkauspalvelua muun lain nojalla. Tällaisia lakeja ovat esimerkiksi potilaslaki, asiakaslaki, perusopetuslaki (628/1998) ja hallintolaki (434/2003). Mainituissa säädöksissä tarkoitettujen viranomaisten ja palvelujen järjestäjien vastuuta viittomakielisten henkilöiden oikeuksien toteuttamiseksi ja vahvistamiseksi on syytä entisestään selkeyttää ja korostaa muun muassa ohjauksen ja tiedottamisen keinoin.

Helsingissä 18.12.2018

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko